

INFORME SOBRE LA SITUACIÓ DE LA LLENGUA CATALANA (2011)

Coordinació:

Miquel Àngel Pradilla i Cardona

Director de la Xarxa CRUSCAT

Natxo Sorolla Vidal

Tècnic de la Xarxa CRUSCAT

Encarregat per:

Elaborat per:

XARXA CRUSCAT
Coneixements, representacions i usos del català

Informe sobre la situació de la llengua catalana (2011)

1	Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística	5
2	Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris.....	15
3	Ensenyament.....	19
4	Els mitjans de comunicació i les indústries culturals	21
5	Institucions públiques. Projectió exterior de la llengua. Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció	23
6	Conclusions	25

Coordinació:

Miquel Àngel Pradilla i Cardona (director de la Xarxa CRUSCAT)

Natxo Sorolla Vidal (tècnic de la Xarxa CRUSCAT)

Autors:

Natxo Sorolla Vidal (Xarxa CRUSCAT – IEC), per al capítol *Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística.*

Anna M. Pla Boix (Universitat de Girona) per al capítol *Estatut jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris.*

Pere Mayans (Llicenciat en filologia catalana, catedràtic d'ensenyament secundari), Teresa Tort (Especialista de llengua catalana, secretària de la Comissió Interterritorial d'Ensenyament de la Llengua) i Maria Areny (Catedràtica d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN) per al capítol *Ensenyament.*

Bernat López López (Universitat Rovira i Virgili) per al capítol *Els mitjans de comunicació i les indústries culturals.*

Carles de Rosselló i Peralta (Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació – CUSC-UB) per al capítol *Institucions públiques. Projecció exterior de la llengua. Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció.*

Miquel Àngel Pradilla Cardona (director de la Xarxa CRUSCAT – IEC) per a les *Conclusions.*

Xarxa CRUSCAT per a la *Introducció.*

Els autors dels capítols per a la *Síntesi de l'informe.*

Autoria:

De cada capítol:

Els seus autors.

De la publicació:

Observatori de la Llengua Catalana

C. de Rocafort, 242, bis 3r

08029 Barcelona, Països Catalans

Correu electrònic: <observatori@observatoridelallengua.cat>

Web: <Error! Referència d'enllaç no vàlida.>

Coordinació:

La Xarxa CRUSCAT – IEC ha elaborat aquesta obra per a l'Observatori de la Llengua Catalana.

Publicació en línia:

L'obra és accessible en línia a

<<http://blocs.iec.cat/cruscat/publicacions/informe/>>

Còpia i distribució de l'obra:

L'*Informe sobre la situació de la llengua catalana (2011)* ha estat publicat sota llicència *Creative Commons (Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0)*

<<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/deed.ca>>

Síntesi de l'Informe

1 Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística

Natxo Sorolla Vidal

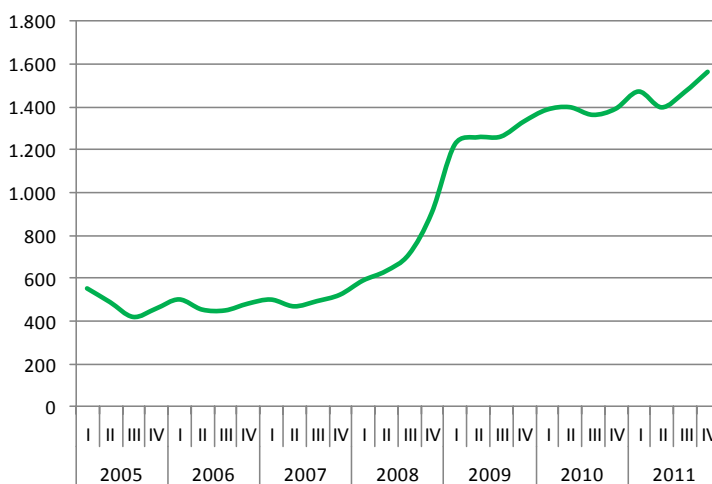
Xarxa CRUSCAT – IEC

Els territoris de llengua catalana van comptar l'any 2011 amb **13,6 milions d'habitants**, xifra que representa un creixement poblacional molt mitigat (26.569 habitants més). A partir de l'any 2010 es va observar una aturada del creixement poblacional de l'àrea, que es ratificava l'any 2011.

Les dades macroeconòmiques apuntaven que l'estancament

econòmic que s'observava al llarg de l'any 2010 continuava l'any 2011, amb l'agreujant que l'atur no havia deixat de créixer amb un total de **1.563.200 aturats** a finals d'any en els tres territoris principals

Gràfic 1 – Nombre d'aturats dels tres principals territoris de llengua catalana per anys (i quadrimestres). Enquesta de Població Activa. Milers de persones.

Font: Govern d'Andorra

(Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears), que representava una taxa d'atur del 22,7%. En el cas d'Andorra, la crisi econòmica es va iniciar abans que en els tres grans territoris, i l'any 2011 encara no s'havia estabilitzat. La reducció del teixit laboral havia sofert un retrocés històric com mai s'havia vist.

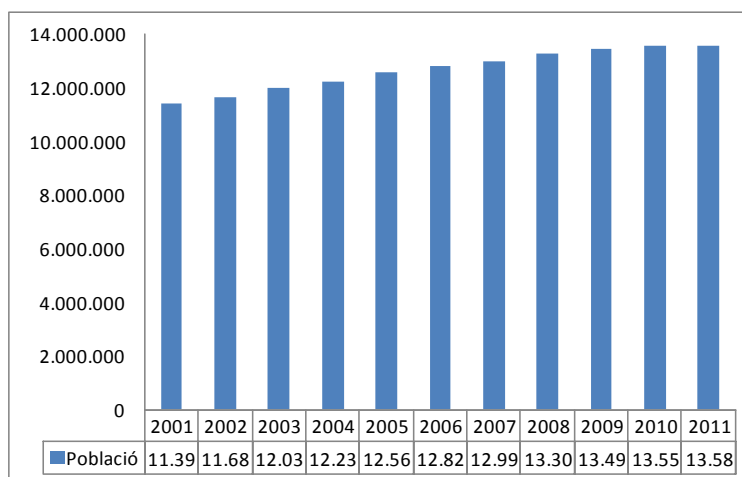
L'expansió demogràfica per immigració es va aturar als tres principals territoris, i alguns recomptes provisionals apuntaven que els **gruixos d'immigració s'estaven reduint**. Aquesta reducció de població també podia estar afectant la població autòctona que emigrava amb més intensitat que no ho feia abans, però en l'any 2011 no era rellevant quantitativament a efectes sociolingüístics. A la vegada que els fluxos

immigratoris es reduïen, el creixement natural de la població continuava sent positiu, tot i que les taxes de natalitat s'havien matisat en els tres darrers anys.

En el cas d'Andorra, la greu crisi econòmica que s'hi estava desenvolupant juntament amb les polítiques de residència i la depuració de les dades oficials de població van acabar per registrar 78.115 habitants, amb una pèrdua de 6.900 habitants respecte de l'any anterior (-8,1%). Les mateixes

autoritats andorranes advertien que darrere aquesta reducció sobtada hi havia la neteja dels registres poblacionals dels comuns, però també plasmaven la davallada demogràfica que s'estava produint des de l'any 2008.

Gràfic 2 – Població dels territoris de llengua catalana.

Font: Elaboració pròpia

La dada actualitzada del nombre de parlants de català per a l'any 2011 era de **9.856.000 parlants de català** (70,7% de la població resident). El creixement en el nombre de parlants respecte a l'estimació de l'any anterior era de 254.000 nous parlants (2,63% més). Declaraven que entenien la llengua 12.728.000 persones (91,3%) i la sabien escriure 7.005.000 (50,3%). El major gruix de parlants es trobava a Catalunya (5,9 milions de parlants), el País Valencià (2,9 milions de parlants) i les Illes Balears (770.000 parlants).

Taula 1 – Total de població que declara entendre, saber parlar i saber escriure als diferents territoris de llengua catalana. Milers de persones.

	L'entén	El sap parlar	El sap escriure	No l'entén	No el sap parlar	Població Total de referència (2 i > anys)
Catalunya	7.030	5.915	4.673	282	1.397	7.312
País Valencià	4.273	2.895	1.626	601	2.008	4.960
Illes Balears	1.012	777	596	74	309	1.086
Catalunya del Nord	257	142	40	154	269	411
Andorra	74	61	49	3	15	77
Franja	46	42	16	1	5	47

Alguer	36	24	5	4	17	40
TLC (absoluts)	12.728	9.856	7.005	1.206	4.078	13.934
TLC (%)	91,3	70,7	50,3	8,7	29,3	100,0

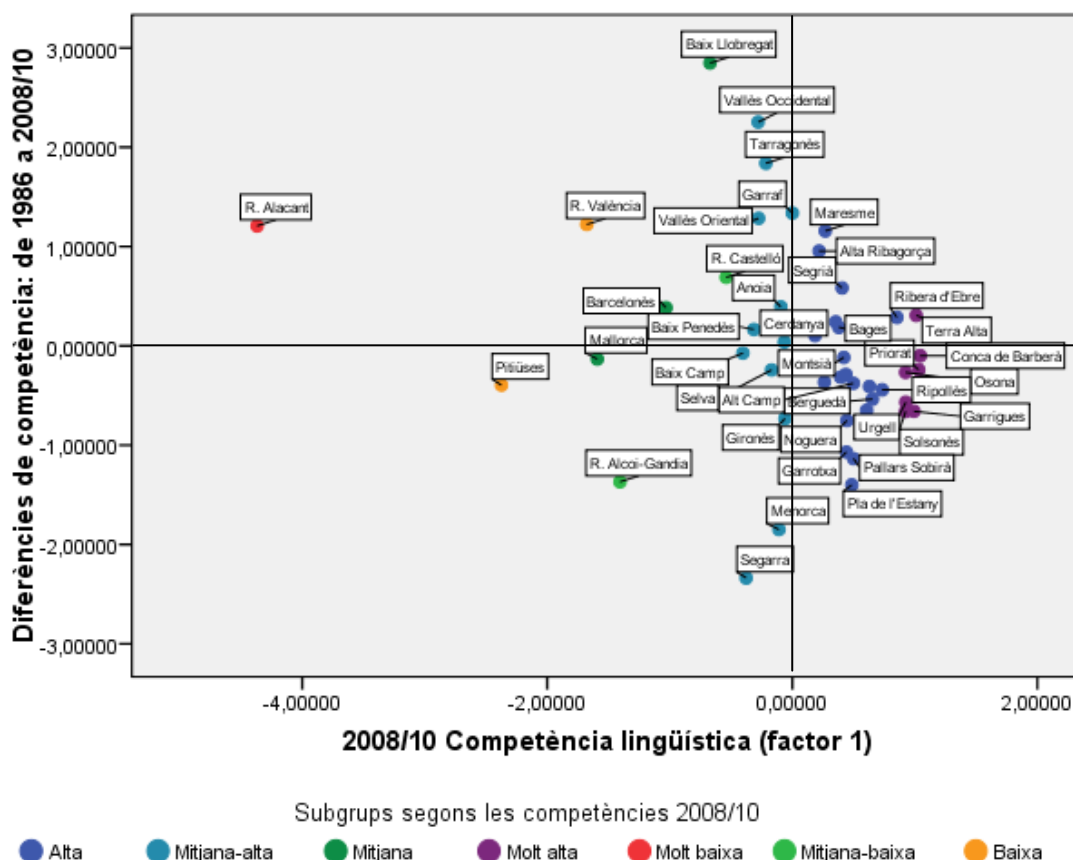
Font: Estimacions d'elaboració pròpia

Tot i que la major part de la població resident als territoris de llengua catalana sabia parlar el català (70,7%), la llengua catalana no era la llengua primera majoritària entre la població. L'estimació de la població, de dos i més anys, que (almenys) declarava el **català com a primera llengua era de 4.383.000 residents**. La xifra era clarament més baixa que la de la població que es declarava competent en aquesta llengua (9,9 milions), la qual cosa mostrava la capacitat d'atracció de la llengua de crear competències lingüístiques, amb un índex de 2,25 parlants de català (competències) per cada parlant inicial d'aquesta llengua.

A grans trets, la informació disponible sobre les comarques i les regions dels territoris de llengua catalana permeten distingir fins a **quatre grans àrees**. Les comarques d'interior de Catalunya amb una competència oral i escrita molt alta, un altre grup amb l'eix litoral i prelitoral català i Menorca, amb valors menors, i finalment la Regió de Castelló i la d'Alcoi-Gandia, amb competències escrites molt baixes, o el Barcelonès, el Baix Llobregat i Mallorca, amb una bossa important de població que declarava no saber parlar català. Finalment, el quart grup es formava per la Regió d'Alacant i les Pitiüses, amb dèficits molt importants de competència lingüística, i amb alguns punts més de competència també la Regió de València.

La comparació de les competències lingüístiques actuals amb les de dues dècades i mitja enrere (1986) apuntaven una evolució diversa pel que feia a les comarques i les regions dels territoris de llengua catalana. **El creixement en les competències havia estat generalitzat**. Amb tot, cal destacar que es tractava d'incrementos en el coneixement de la llengua. Ben diferent seria l'anàlisi de l'ús de la llengua. El creixement de les competències va ser molt més tímid en la capacitat d'entendre i parlar el català, i més important en la capacitat d'escriure'l (els increments respectius en cadascuna de les competències van ser de 2 punts percentuals, 6 punts i 30 punts percentuals de mitjana per a les regions i les comarques).

Gràfic 3 – Núvol de punts de les comarques i regions segons el nivell de competències en el període estudiat (horitzontal) i el nivell de canvi en les competències entre 1986 i 2008/2010 (vertical). El color dels punts depèn del nivell de competència l'any 2008/2010.

Font: Elaboració pròpia a partir del Padró de 1986 i el Baròmetre de la Comunicació (2008-2011).

Els territoris amb les competències lingüístiques més altes l'any 1986 continuaven sent els que les tenien més altes també l'any 2011. Tampoc no hi havia grans divergències entre la competència oral i la competència escrita, i allà on hi havia una competència oral alta hi solia haver també una competència escrita declarada també alta.

Les àrees que destacaven amb unes **competències lingüístiques més altes eren les Garrigues, el Solsonès, l'Urgell, Osona o la Conca de Barberà**. Contràriament, entre els territoris amb **majors dèficits** de competència es trobava la **Regió d'Alacant**, pel fet que comptava amb nivells molt baixos a mitjan dècada dels anys 80 i que al llarg d'aquest temps no havia tingut avenços massa importants, o el cas de les **Pitiüses**, que a pesar que la competència oral era major que a la regió d'Alacant, en el temps transcorregut la competència s'havia mantingut estancada.

Pel que fa a l'evolució al llarg de les dues dècades, es distingeixen recorreguts ben oposats. El cas més paradigmàtic és el Baix Llobregat, que l'any 1986 ocupava la penúltima posició en competència oral, només superat per la Regió d'Alacant, i l'any

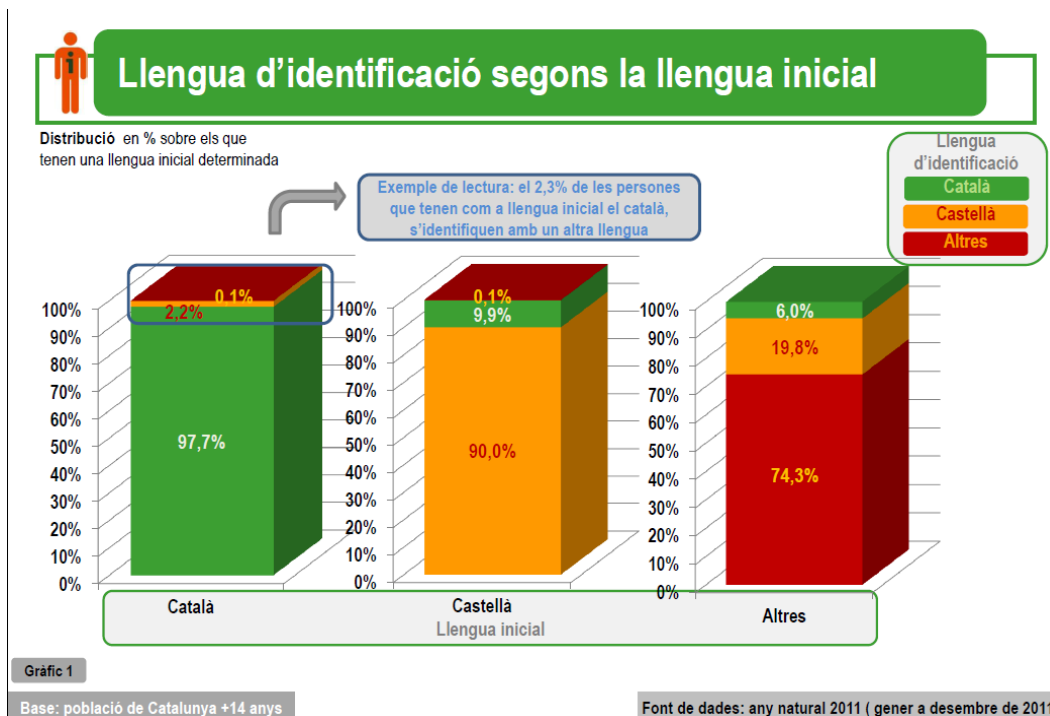
2011 s'hi observava **el major increment percentual de tots els territoris de llengua catalana**. En aquesta dinàmica l'acompanyaven les comarques de la línia litoral Barcelona-Tarragona. Les regions de València i Alacant també havien incrementat les seues competències, però cal dir que a uns nivell molt inferiors.

Per contra, hi havia altres comarques que entre aquests dos períodes **no havien incrementat les competències, o fins i tot les havien reduït**. Es tractava de comarques com el Pla de l'Estany, el Pallars Sobirà, la Garrotxa o, especialment, la Segarra, Menorca i la Regió d'Alcoi-Gandia. Cadascuna d'aquestes àrees, i amb una intensitat i deriva diferent, havien vist com la seua competència oral alta, i molt alta en alguns casos, s'havia estancat, o fins i tot havia sofert el decrement d'algun punt. En alguns casos havia estat l'efecte directe d'unes taxes altíssimes d'immigració que havien superat els nivells positius d'atracció de nous parlants, i en altres l'evolució havia estat més complexa.

Pel que fa a **les llengües de la nova immigració**, encara es comptava amb poca informació sobre aquest contingent poblacional recent. Però les últimes recerques apuntaven que la major part de la immigració dels tres territoris era de llengua castellana. Li seguien, per grau d'importància, les llengües indoeuropees (com l'anglès o l'alemany), les llengües romàniques (com el romanès) i les llengües afroasiàtiques (com l'amazic i l'àrab). Pel que fa al contrast entre territoris, cal destacar que a les Balears i el País Valencià eren especialment abundants el grup de parlants de castellà i llengües indoeuropees, mentre que a Catalunya era especialment present el grup castellanoparlant inicial, amb una presència més diversa pel que fa a la resta d'immigrants de llengües afroasiàtiques, romàniques o indoeuropees.

Les recerques sociolingüístiques sobre els diferents territoris permeten aprofundir en les diverses dinàmiques en què es troba cadascun d'ells. **Catalunya continuava mantenint la capacitat d'atracció de la llengua catalana**, amb un 9,9% de la població de llengua inicial castellana que tenia com a llengua d'identificació el català. Els sectors socials no catalanoparlants inicials més associats amb aquesta atracció eren els fills nascuts al país de la població vinguda d'altres territoris, la població amb el nivell d'estudis superiors o la població amb un sentiment de major catalanitat.

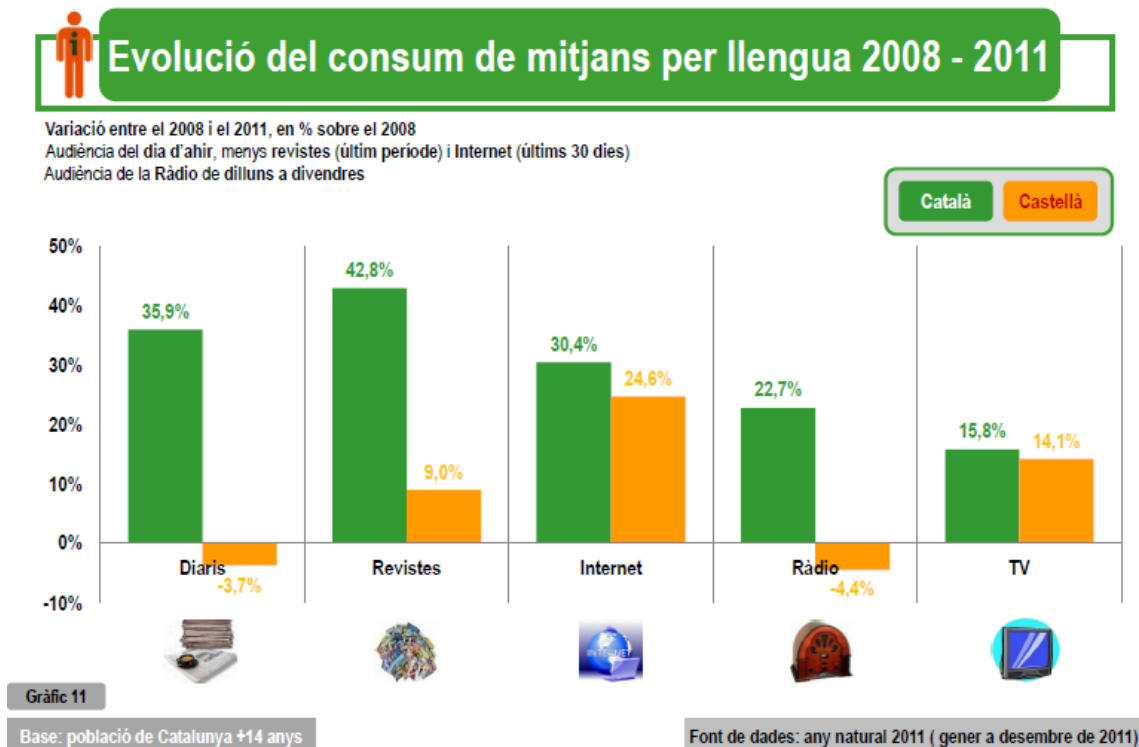
Gràfic 4 – Llengua d'identificació segons la llengua inicial a Catalunya. Baròmetre de la Comunicació, 2011. Percentatges.

Font: Informe (Torres 2012).

Pel que fa al consum de mitjans de comunicació en català, el **74,5% de la població estudiada (4.795.000 persones)** en consumia almenys un en català. El mitjà més catalanitzat era la ràdio, i la televisió, que era un mitjà consumit quasi universalment, també obtenia uns índexs alts de consum en català. En el cas d'Internet i la premsa, la relació entre les dues llengües era molt més favorable al castellà que al català. Pel que fa a l'evolució més positiva de consum de mitjans en català des de l'any 2008 era suportat per la premsa diària, i també les revistes i la ràdio. El consum de televisió i Internet havia crescut de manera similar en català que en castellà, de manera que l'evolució no havia estat especialment positiva per al català.

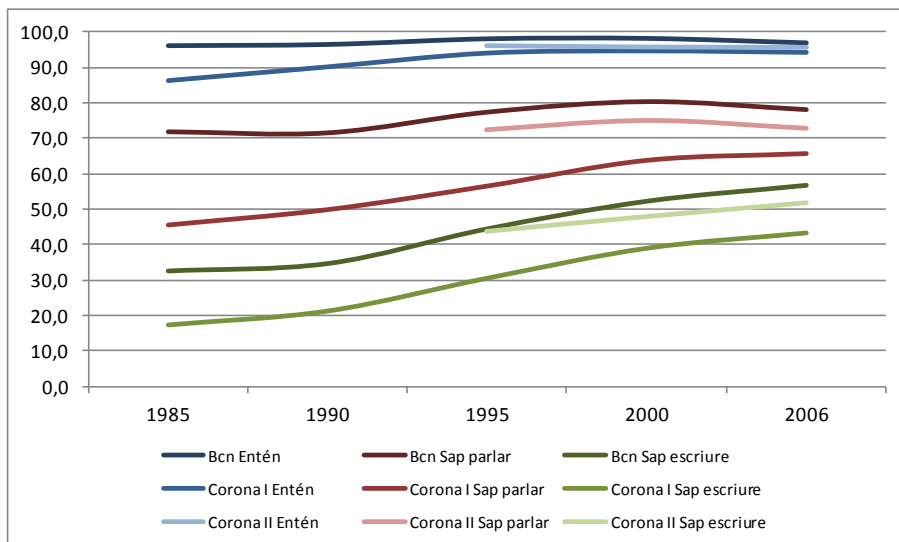
Gràfic 5 – Evolució del consum de mitjans de comunicació segons la llengua a Catalunya. Baròmetre de la Comunicació, 2011. Percentatges.

Font: Informe (Torres 2012)

Pel que fa als estudis sobre la **Regió Metropolitana de Barcelona** fets en les dues darreres dècades, Barcelona ciutat liderava les competències de la Regió, amb una mitjana superior a la catalana; la Segona Corona se situava en valors sensiblement menors als de la mitjana, i la Primera Corona observava que a pesar de mantenir els nivells menor de coneixement del català, la competència s'havia anat ampliant al llarg dels anys. **Els increments més importants es van produir de manera més intensa al llarg dels anys 90** que no pas en la dècada posterior.

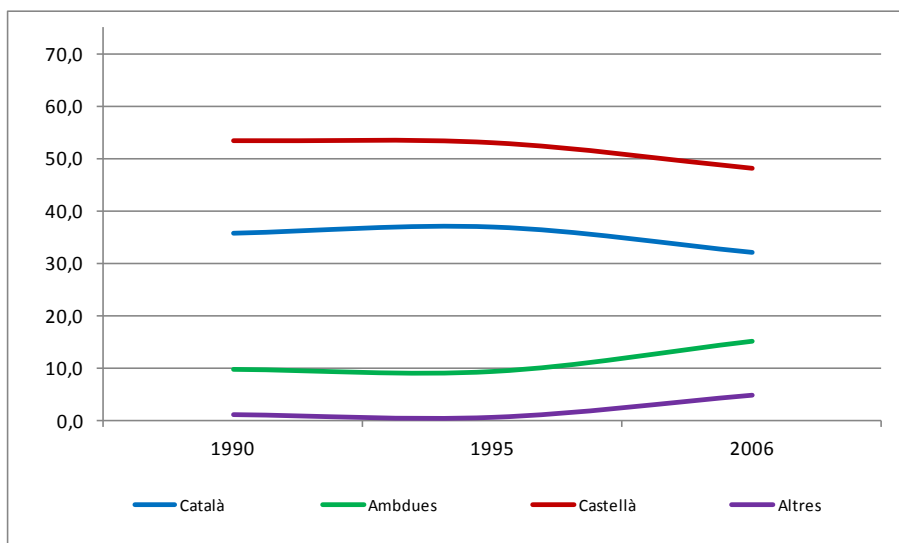
Gràfic 6 – Competències lingüístiques (entendre, saber parlar i saber escriure) a Barcelona, la Corona I i la Corona II. Enquesta de condicions de vida, 1985–2006. Percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de (Subirats 2012: 48).

Pel que fa a la llengua d'identificació, **el castellà havia decregut una mica més que el català** per la combinació d'un procés exogen com és l'increment de la presència d'altres llengües, i un altre procés endogen, que és la creixent pressió del gruix de població que declarava simultàniament el català i el castellà com a llengües d'identificació. Aquest segon grup, que tendeix a identificar-se amb les dues llengües, creixia sobretot a la Primera Corona, a costa de la població que s'identificava amb el castellà, en tota la Regió en els grups de població més jove.

Gràfic 7 – Llengua d'identificació a la Regió Metropolitana de Barcelona (Barcelona i les dos corones). Enquesta de condicions de vida, 1985–2006. Percentatges.

Font: Elaboració pròpia a partir de (Subirats 2012:50)

Pel que fa a l'evolució de les llengües en l'estructura familiar, també s'observava que l'avenç de les dues llengües simultàniament tenia més a veure amb famílies d'origen castellanoparlant que no pas amb les catalanoparlants. A pesar d'això, la majoria de famílies eren homogènies lingüísticament. Malgrat tot, les diferents combinacions d'ambdós llengües agrupava uns contingents de població importantíssims. **La tipologia de família que més havia minvat era la composta només per membres castellanoparlants.** Havien augmentat les famílies que s'havien bilingüitzat o bé les que combinaven ambdós llengües en les dos generacions. Les famílies compostes per membres només catalanoparlants també havien minvat proporcionalment, però en part s'havien vist restablertes per les famílies on els fills tenien només el català com a llengua d'identificació, mentre que els progenitors solien combinar-les les dos.

Els lligams entre els processos migratoris i els grups i les classes socials queden patents en les recerques corresponents, que apunten que la composició sociolingüística és un dels millors indicadors sobre l'estructura social de la Regió Metropolitana de Barcelona.

Pel que fa a la situació sociolingüística del País Valencià, Brauli Montoya i Antoni Mas van publicar l'any 2011 les conclusions d'una importantíssima recerca de caire sociolingüístic i històric sobre la **transmissió familiar de la llengua a les ciutats del País Valencià.** El procés de trencament de la transmissió del català començava a afectar només uns nuclis molt reduïts de la noblesa al segle XVI, sense difondre's en altres capes socials, pel fet més notori que no hi havia un coneixement universalitzat del castellà. No és fins **als anys 30 i 40 del segle XIX que algunes famílies de la burgesia de la ciutat de València inicien l'hàbit de parlar en castellà als fills** com a signe de classe i distinció social, coincidint amb la instauració a Espanya d'una monarquia liberal, favorable a aquestes classes socials. Unes dècades més tard el procés s'iniciava a la ciutat d'Alacant, però la seua difusió per totes les capes socials es va fer a una velocitat molt major. En el cas de Castelló de la Plana els primers casos van quedar aïllats, i a Alcoi la transmissió es trencava a partir de la dècada del 1880. Al llarg del segle XX el procés continuava la seua difusió social, tant en les classes menys benestants de València i Alacant, com la consolidació a Castelló i Alcoi. A Elx s'iniciava el procés a una velocitat molt major per l'alfabetització generalitzada en castellà. **A partir del segle XX el procés es difon territorialment en ciutats mitjanes,** com Sagunt, Burjassot i Petrer (1920), Alzira, Borriana i Sant Vicent (1930), Gandia i Guardamar (1940). Els anys de postguerra iniciaven la tercera etapa d'aquest procés d'interrupció, marcat per una difusió coactiva del tall de la transmissió i la seua difusió en barris obrers de les grans ciutats. Els estudis més contemporanis apunten que **aquest tall es va poder aturar,** i fins i tot revertir en alguns casos, però la base demogràfica a partir de la qual el valencià podia recuperar posicions era més feble que mai.

Pel que fa a l'**evolució sociolingüística a Andorra**, les dades dels estudis fets des de mitjan dècada dels anys 90 apunten que la llengua inicial majoritària de la població era encara el català en aquella època, però que va anar perdent posicions fins a l'actualitat. Amb tot, **el recés proporcional no es deu tant a una reducció en el nombre d'efectius, sinó més aviat a un manteniment dels efectius catalanoparlants, que es dilueix en un creixement molt important de la immigració al·loglota**. Per grups d'edat, la proporció de catalanoparlants s'ha anat mantenint de manera general en els diferents grups d'edat. A pesar de l'entrada de nova població, la **competència oral del català s'ha mantingut** any rere any, i s'ha ampliat en els grups més joves.

Les dades sobre la transmissió intergeneracional del català apuntaven que el nombre de persones que transmetien la llengua, ja siga com a llengua única o acompanyada d'altres llengües, es mantenia al llarg dels 14 anys estudiats, amb només un recés menor. Com és evident, aquest estancament en nombres absoluts de població que transmet el català als fills quedava diluït per l'increment migratori del territori. La major part dels catalanoparlants inicials continuaven transmeten el català als fills, als quals se sumaven les significatives taxes de transmissió del català entre castellanoparlants.

En conclusió, la llengua catalana és de demografia mitjana i en l'inici del segle XXI manté prop de 10 milions de parlants. A pesar dels canvis estructurals ocorreguts en els territoris de llengua catalana en la dècada dels 2000, continua mantenint dinàmiques generals de creixement. A finals de la dècada es va iniciar una aturada econòmica en la qual encara es continua immers. Aquesta ha afectat la sociolingüística catalana per l'aturada dels fluxos migratoris. Els resultats generals apunten que a pesar de la vitalitat de la llengua catalana, multitud de dinàmiques dificulten la recuperació de la seua centralitat, i en alguns casos es tradueixen en mancances greus per al seu manteniment.

2 Estatus jurídic de la llengua i dinàmica sociopolítica. Unitat de la llengua i relacions entre territoris

Anna M. Pla Boix

Universitat de Girona

“L'estatus normatiu de la llengua catalana: avenços i retrocessos en un context d'incertesa”

L'any 2011 va coincidir amb un període de renovació de cicles polítics als territoris de llengua catalana. Va marcar el punt de partida cronològic d'unes noves legislatures amb noves aritmètiques parlamentàries i canvis d'hegemonies polítiques. Indefectiblement, aquests nous escenaris van acabar condicionant el corpus de normes jurídiques que es promulgarien els anys següents per tal de tutelar l'estatus de la llengua i, per extensió, el catàleg de drets i deures lingüístics dels ciutadans.

Des de la perspectiva del marc jurídic de la llengua catalana, durant l'any 2011 es van produir canvis especialment rellevants. D'entrada, es va aprovar un ampli catàleg de disposicions de rang legal i reglamentari que incidien, sigui directament sigui tangencialment, en el seu estatut normatiu. Part d'aquestes disposicions van ser concebudes amb l'objectiu d'avançar en el procés de normalització de la llengua pròpia i reforçar la protecció dels drets i els deures lingüístics de la ciutadania. Ara bé, dit això, al llarg de l'any 2011 també es van apreciar retrocessos importants en aquest procés de normalització lingüística i en la protecció jurídica de l'idioma.

Aquesta involució es dona especialment en territoris com Aragó o les Illes Balears. En el cas aragonès, les eleccions autonòmiques celebrades el 22 de maig varen encetar un canvi de rumb en la política lingüística que va suscitar un encès debat sobre la protecció jurídica de la llengua catalana. I això perquè la candidatura del Partit Popular encapçalada per Luisa Fernanda Rudi va guanyar aquests comicis i el seu programa electoral ja anunciava, textualment, la voluntat de derogar la Llei de llengües aragonesa. Pel que fa a les Illes Balears, l'any 2011 es van commemorar els vint-i-cinc anys de la Llei de Normalització Lingüística de les Illes, aprovada per unanimitat. La celebració d'aquest aniversari va venir marcat també per un escenari polític i parlamentari especialment conflictiu. Les eleccions celebrades el 22 de maig varen ser guanyades per la candidatura del Partit Popular encapçalada per José Ramón Bauzá, que durant la campanya electoral ja havia avançat la seva voluntat d'introduir canvis en la política lingüística insular. D'entrada, en l'estructuració orgànica del nou executiu balear es van optar per suprimir la Direcció General de Política Lingüística. En el pla normatiu, es van aprovar diverses iniciatives polèmiques que comportaven una greu involució en el dret lingüístic vigent i trencaven consensos forjats vint-i-cinc anys enrere. N'és un bon exemple l'avantprojecte de modificació de la Llei 3/2007, de 27 de

març, de la funció pública. Aquesta iniciativa pretenia suprimir el requisit de conèixer la llengua catalana per accedir a la funció pública.

En tot cas, les legislatures que tot just començaven en diferents territoris de llengua catalana presagiaven canvis rellevants en la política lingüística seguida fins al moment i, per extensió, en l'evolució futura del dret lingüístic. El buidatge dels debats parlamentaris posava de manifest, a més, dissensions importants en aspectes puntals de qualsevol política lingüística. En aquests escenaris conflictius, la societat civil continuaria assumint un paper rellevant en la defensa de la llengua pròpia. I en aquest activisme ciutadà Òmnium Cultural, que l'any 2011 commemorava els seus 50 anys, hi ocuparia un lloc central, sense oblidar la feina feta per moltes altres entitats com ara Plataforma per la Llengua, Obra Cultural Balear, Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia o Acció Cultural del País Valencià que, al llarg d'aquell any, es van continuar significants en la defensa de l'idioma.

Dit això, la dinàmica sociopolítica i l'estatus normatiu de la llengua al País Valencià va continuar les pautes d'anys anteriors. Durant l'any 2011, els executius populars van seguir formulant i implementant una política poc favorable a l'idioma propi, posició que es visualitzava tant en les pràcticament nul·les iniciatives legislatives i administratives en matèria de llengua com en l'enfrontament amb el món de l'activisme social. Probablement, l'episodi més significatiu d'aquest conflicte s'esdevingué el 17 de febrer, quan Acció Cultural del País Valencià és obligada a cessar les emissions de TV3, notícia especialment negativa per a l'espai comunicatiu en llengua catalana que va ser debatuda també a les Corts Generals. De fet, el 13 de setembre, el Ple del Congrés dels Diputats va debatre i va aprovar la presa en consideració de la iniciativa legislativa popular Televisió sense Fronteres. Avalada per més de 650.000 signatures, aquesta iniciativa proposava garantir la recepció directa de les emissions de ràdio i televisió autonòmiques realitzades en llengües incloses en l'àmbit de protecció de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries en aquelles altres comunitats amb les quals es comparteix llengua.

A Catalunya, el cabal legislatiu d'incidència en el dret lingüístic va ser més aviat migrat. De fet, hom constata que l'any 2011 va ser un període contradictori pel que fa a l'estatus normatiu de l'idioma. I això perquè, d'una banda, es van aprovar diverses disposicions normatives, sobretot de rang reglamentari, que afectaven la promoció i la tutela de la llengua pròpia. D'altra banda, però, es continuaven produint diversos pronunciaments judicials que qüestionaven el model lingüístic català des de diversos vessants. En són bons exemples la sentència del Tribunal Suprem de 19 de gener de 2011 relativa a l'aptitud lingüística dels fiscals substituïts o la interlocutòria del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 28 de juliol de 2011 d'incidència en el model lingüístic escolar. Ambdues resolucions judicials assumeixen una lectura restrictiva de previsions lingüístiques de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya bo i apel·lant

explícitament a la dicció de la Sentència del Tribunal Constitucional 31/2010 dictada uns mesos enrere.

És més, si una circumstància definia aquell període eren les incògnites que planaven sobre l'evolució futura de la legislació lingüística i els conflictes interpretatius que continuaven plantejant la sentència del Tribunal Constitucional 31/2010 de 28 de juny, sobre l'Estatut d'autonomia català. En aquest escenari, la litispendència de diversos recursos d'inconstitucionalitat interposats contra lleis aprovades pel Parlament de Catalunya que regulen importants prerrogatives lingüístiques generaria incertesa i suscitaria un ampli debat polític i social que transcendiria als mitjans de comunicació. En aquest context, es prendrà consciència que l'evolució futura del dret lingüístic català pot venir condicionada decisivament per la jurisprudència que dicti el Tribunal Constitucional. I en aquesta discussió del model lingüístic del Principat, interpretat a cop de sentència, cada vegada aniran prenent més força les reflexions entorn a l'encaix de la justícia constitucional dins l'Estat democràtic.

Coetàniament, a l'Estat espanyol el reconeixement d'un plurilingüisme legal continuarà sent una assignatura no solament pendent, sinó sense agenda clara. Amb tot, durant l'any 2011 es van produir avenços en àmbits molt puntuals. N'és un exemple la reforma del Reglament del Senat que va entrar en vigor l'1 de gener de 2011 amb l'objectiu de garantir, encara que força tangencialment, l'ús del català i de la resta de llengües oficials diferents de la castellana a l'hemicicle. Així mateix, durant l'any 2011 es van aprovar o reformar diverses lleis estatals d'incidència en matèria lingüística. Aquest és el cas de la Llei 20/2011 de 21 de juliol, del Registre Civil, o la Llei estatal 23/2011, de 29 de juliol, de dipòsit legal.

Pel que fa a l'Administració de Justícia, durant l'any 2011 es va continuar valorant el coneixement de la llengua catalana com un mèrit preferent en la provisió de places judicials. En el pla normatiu, per acord de 28 d'abril de 2011, el Ple del Consell General del Poder Judicial aprovava el Reglament 2/2011 de la Carrera Judicial. Aquest nou reglament no avalava valorar el coneixement de la llengua catalana com un requisit d'aptitud en la provisió de les places judicials sinó com un mèrit preferent. Per consegüent, a les Comunitats autònomes on la llengua catalana és oficial i pròpia, les places judicials podran continuar essent proveïdes per candidats que no tinguin un "coneixement adequat i suficient" de l'idioma català. Aquest "coneixement adequat i suficient" de les llengües oficials es garantia explícitament a la dicció literal dels articles 33 i 102 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, preceptes que varen ser interpretats molt restrictivament per la sentència del Tribunal Constitucional 31/2010, de 28 de juny.

Dins d'aquestes consideracions generals sobre l'estatus normatiu del català, cal fer menció també a tota l'activitat jurídica articulada entorn dels convenis, dels acords i d'altres activitats institucionals de col·laboració. De fet, durant l'any 2011 aquesta activitat va ser notable. Així, el 17 de juny tenia lloc a Santiago de Compostel·la la

reunió de la comissió de seguiment del protocol de col·laboració en matèria de política lingüística que els governs de Catalunya, les Illes Balears, Galícia i el País Basc mantenen amb l'objectiu prioritari d'impulsar la presència i el reconeixement de les seves llengües pròpies en l'àmbit estatal i europeu. Pel que fa a la cooperació vertical, durant l'any 2011 també es van subscriure diversos convenis de col·laboració entre l'Estat i les Comunitats autònomes d'incidència en matèria lingüística. N'és un bon exemple el conveni subscrit pel Ministeri de Cultura, a través de l'Institut de la Cinematografia i les Arts Audiovisuals, i l'Institut Català d'Indústries Culturals, amb l'objectiu de fomentar la producció, la distribució i la promoció de la indústria cinematogràfica i audiovisual en llengua catalana. Amb la mateixa finalitat, l'Institut estatal també va signar convenis anàlegs amb els executius balear i valencià.

Pel que fa a la col·laboració entre les institucions dels diferents territoris, va destacar l'activitat que van dur a terme l'Institut Ramon Llull o l'Institut d'Estudis Catalans. Durant l'any 2011 van continuar promocionant la llengua en els àmbits de la seva respectiva competència. Així mateix, on es visualitza més intensament la col·laboració és en els convenis que es van subscriure entre els diferents executius del domini lingüístic català. Aquest és el cas, a tall d'exemple, de la Resolució CMC/4060/2010, de 15 de desembre, per la qual es donava publicitat al Conveni de col·laboració entre el Govern de la Generalitat de Catalunya i el Govern d'Aragó per a la difusió de les emissions dels canals de televisió de titularitat pública en els territoris respectius.

Pel que fa a la Catalunya del Nord, al llarg de l'any 2011 es van aprovar diverses iniciatives que, sigui directament sigui tangencialment, van incidir en el debat sobre la protecció jurídica de la llengua catalana. En l'escenari parlamentari, n'és un exemple la proposició de llei aprovada pel Senat francès el 16 de febrer de 2011, amb l'objectiu d'avaluar la instal·lació de senyalitzacions d'entrada i sortida dels municipis en les dites llengües regionals. Altrament, el 20 de maig de 2011, el Consell Constitucional francès sentenciava que l'article 75-1 de la Constitució francesa, quan precisa que "les llengües regionals pertanyen al patrimoni de França", no constituïa "ni un dret ni una llibertat que garanteixi la Constitució".

Finalment, a Andorra el 3 d'abril es varen celebrar les eleccions anticipades al Consell General que es van traduir en un canvi de l'equip de govern responsable de formular i implementar la política lingüística andorrana. Per bé que en el pla normatiu no es produeixen reformes destacables, durant l'any 2011 es van adoptar diverses iniciatives amb l'objectiu de promoure la normalització lingüística al Principat.

3 Ensenyament

Pere Mayans

Llicenciat en filologia catalana, catedràtic d'ensenyament secundari

Teresa Tort

Especialista de llengua catalana, secretària de la Comissió Interterritorial d'Ensenyament de la Llengua

Maria Areny

Catedràtica d'ensenyament secundari i membre del CIEMEN

En general, la situació de la llengua als sistemes educatius dels diversos territoris de parla catalana viu moments de canvi. Si fins ara la sensació és que s'anava avançant, en alguns territoris molt més lentament que en d'altres, per primera vegada en, possiblement, tres dècades, hem de dir que, en el millor dels casos, no s'ha reulat.

En el cas de l'Alguer, ja apuntàvem a l'informe 2010 que el model d'ensenyament de la llengua patia símptomes d'esgotament (manca de professionalització, model basat en el voluntarisme, poca voluntat política dels responsables de la ciutat, de la regió i de l'Estat italià, no-oficialització de la llengua...). Només la continuïtat de la línia d'educació infantil en català de La Costura (malgrat que la crisi econòmica que té actualment la Generalitat de Catalunya pot fer perillar greument una de les vies de manteniment econòmic d'aquesta línia en català) i la feina feta amb el Ministeri italià de la Instrucció per part de la Representació del Govern de la Generalitat per tal d'aconseguir que el català pugui tenir una presència oficial en l'ensenyament als centres educatius de la ciutat permeten veure un futur a l'ensenyament de la llengua catalana (i en llengua catalana).

Pel que fa a la Franja i a les Illes Balears, la victòria del Partit Popular a les eleccions autonòmiques, amb un discurs clarament anticatalanista (només cal recordar, per exemple, la campanya del PP d'Aragó: *No a la imposición del catalán*), va fer aturar l'augment de la presència de la nostra llengua en els centres educatius d'aquestes dues zones. La primera de les mesures va ser desmantellar —totalment en el cas de la Franja i parcialment en el cas de les Balears— l'assessorament i el suport a l'ensenyament de la llengua catalana i en llengua catalana.

Al País Valencià, també vam poder assistir, fins a l'acabament del curs 2010-2011, a declaracions d'intencions del PP a favor d'un ensenyament suposadament plurilingüe, però que, sobretot, significava acabar amb les línies en valencià. Sigui com sigui, l'any 2011 també va significar la desaparició de l'històric Servei d'Ensenyament en Valencià (SEDEV), el servei de l'Administració que es dedicava a l'assessorament de l'ensenyament en valencià i de la immersió lingüística i la seva substitució per un Servei d'Ensenyament en Llengües, la primera funció del qual és "promocionar el plurilingüisme en l'àmbit de l'educació no universitària".

A Andorra i a la Catalunya del Nord, la situació era força similar a la que hi havia l'any anterior: la consolidació definitiva de l'escola andorrana per davant de l'escola espanyola i francesa, en el primer cas, i un progressiu, però lent, augment de la llengua catalana als centres educatius de la Catalunya del Nord.

En el cas del Principat de Catalunya, com era de preveure, els canvis polítics no van significar cap canvi en la política lingüística en el camp de l'ensenyament. Malgrat alguns fets puntuals com la desaparició del Pla per a la Llengua i la Cohesió Social, les línies engegades en les legislatures anteriors continuen aplicant-se més o menys de la mateixa manera (aules d'acollida, plans educatius d'entorn, programa d'immersió lingüística...). Només la pressió judicial, que arrenca de la Sentència del Tribunal Constitucional del 2010, que persegueix que el castellà sigui també llengua vehicular del sistema educatiu de Catalunya, ha fet trontollar, de moment sense cap mena de repercussió, el model lingüístic de l'escola catalana. Com argumentava la Generalitat enfront dels tribunals, l'escola ha esdevingut l'únic marc que, vista la realitat sociolingüística del país, permet garantir el dret de tots els ciutadans a conèixer les dues llengües oficials, la qual cosa garanteix la igualtat d'oportunitats per a tothom. Els alumnes de Catalunya, quan acaben el sistema educatiu obligatori, tenen un coneixement molt similar de la llengua catalana i de la llengua castellana, gràcies, sobretot, a la implementació dels programes d'immersió lingüística en llengua catalana (que sempre tenen en compte la llengua familiar de l'alumnat) i pel fet que aquesta és la llengua que s'utilitza normalment a les classes com a llengua vehicular.

4 Els mitjans de comunicació i les indústries culturals

Bernat López López

Universitat Rovira i Virgili

L'any 2011 va ser un any molt bo per a la difusió de premsa diària en català a Catalunya, a causa de l'aparició del nou diari *Ara* el novembre de 2010, i sobretot per la sortida al mercat de l'edició catalana de *La Vanguardia* el 3 de maig de 2011. La mitjana de difusió dels diaris de pagament en català es va incrementar un 83,3% entre l'any 2010 i l'any 2011, amb la qual cosa el percentatge d'exemplars en català difosos sobre el total va passar del 17,2% al 30,5%. Si incloem en el recompte els diaris gratuïts, el percentatge d'exemplars de diaris en català difosos a Catalunya va passar del 13,4% al 21% del total. Les dades d'audiència van confirmar aquest creixement. El panorama de la premsa diària en català no va evolucionar a la resta de territoris del domini lingüístic entre l'any 2010 i l'any 2011, excepte pel fet que des de novembre de 2011 *dBalears* es ven conjuntament amb el diari *Ara*.

En l'àmbit dels setmanaris o bisetmanaris llegits a Catalunya, les dades per al català es van mantenir estables entre l'any 2010 i l'any 2011, amb un 65% de les capçaleres visibles al Baròmetre i un 37,4% dels lectors agregats. En canvi, en el subsector de les revistes mensuals o d'altra periodicitat es va observar un increment notable de les capçaleres visibles al Baròmetre (es va passar d'un 38,5% a un 44,6% de les capçaleres, i d'un 23% a un 26,6% dels lectors agregats entre l'any 2010 i l'any 2011). En aquest auge de les revistes en català sembla tenir un fort protagonisme el subsector de la premsa gratuïta, fortament catalanitzat, en contrast amb el de les revistes de quiosc, a on el castellà predomina clarament. Tot plegat permet vaticinar un futur positiu per a la premsa no diària en llengua pròpia, almenys al Principat. No es pot dir el mateix, o almenys no amb tanta contundència, pel que fa a altres territoris del domini.

L'oferta de ràdio en català al Principat no va variar entre l'any 2010 i l'any 2011; en canvi, les dades d'audiència continuaven millorant. El 2011 un 57,8% dels oients de ràdio a Catalunya escoltava habitualment ràdio en català, un increment de tres punts respecte de l'any anterior. Les audiències agregades de les cadenes generalistes en català que es rebien al conjunt de Catalunya va suposar l'any 2011 un 56,6% del total; aquest percentatge va ser d'un 55,7% l'any anterior. Semblava, doncs, que es consolidava la tendència a una igualació del consum de ràdio generalista en ambdues llengües. Les dades d'audiència de la ràdio musical en català també van millorar entre l'any 2010 i l'any 2011. Al País Valencià la situació minoritària de la ràdio en valencià es mantenia. A les Illes, l'oferta de ràdio en llengua pròpia va recular arran del tancament el desembre de 2011 d'Ona Mallorca.

Una dada significativa i esperançadora per a la televisió en llengua pròpia al Principat eren les bones xifres de quota de pantalla dels canals de la CCMA, els quals van assolir l'any 2011 una xifra del 19,3%, sis dècimes més que l'any anterior. Entre l'any 2008 i l'any 2011 es va passar d'un 47,6% de la població catalana que mirava televisió en la llengua pròpia a un 54,8%. Al País Valencià continuava la polèmica entorn del tancament dels repetidors d'Acció Cultural del País Valencià (ACPV); aquesta associació va aconseguir 651.650 signatures per a una iniciativa legislativa popular en favor de la Televisió sense Fronteres dins de l'Estat espanyol. La ILP va ser admesa a tràmit al Congrés el 13 de setembre. A les Illes l'oferta de televisió en llengua pròpia havia reulat arran del tancament el desembre de 2011 de Televisió de Mallorca.

L'any 2011 va ser un bon any per al cinema en català, sobretot gràcies a l'èxit de *Pa negre* i a l'acord entre el Departament de Cultura i les *majors*. El nombre d'espectadors de cinema en català a Catalunya va créixer un modest 0,5% entre l'any 2010 i l'any 2011, però l'increment va ser significatiu atesa la reducció d'un 2,1% del nombre total d'espectadors. Això va permetre que el percentatge d'espectadors de cinema en català sobre el total s'hagués incrementat modestament, del 3,7% l'any 2010 al 3,8% l'any 2011. En l'àmbit de la música, l'any 2011 dels 5,9 milions de catalans que havien escoltat música els tres mesos anteriors a l'enquesta, un 12,4% van declarar que l'última cançó que havien sentit era en català, gairebé tres punts més que l'any 2010 i set punts més que l'any 2009. Per tant, sembla que s'apunta una tendència a una lleugera recuperació del consum de música i de cinema de sala en català, tot i que aquest consum encara és ínfim comparat amb el consum de cinema i música en altres idiomes, particularment en castellà.

Durant l'any 2011 va continuar l'expansió de la llengua catalana a Internet. La gran majoria dels serveis i les aplicacions d'Internet ja tenen versió en català, amb l'excepció d'Amazon i Twitter. El gener de 2012 es va assolir la xifra de 52.185 dominis .cat registrats. El febrer de 2012 la llengua catalana figurava en tretzè lloc del rànquing d'idiomes segons nombre d'articles (igual que un any abans), per damunt de moltes llengües amb molts més parlants. El gener de 2012 un 60,1% dels webs de les principals empreses i institucions establerts als territoris de parla catalana comptaven amb edició en català,¹ un percentatge que no ha parat de créixer des del 40,7% registrat l'agost de 2002.

Les dades d'audiència no són tan falagüeres per a la Internet en llengua catalana. Segons el Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, l'any 2011 només un 47,1% dels usuaris d'Internet del Principat consumien continguts en aquesta llengua, per un 89,8% en castellà i un 14,4% en altres idiomes. Aquests percentatges van ser respectivament del 47,9%, el 90,7% i l'11% el 2010, per tant la dada corresponent al català sembla estancada.

---

¹ Font: <wicac.cat> (consultat el març de 2011).

5 Institucions públiques. Projectió exterior de la llengua. Entre públic i privat: socioeconòmic, sanitari i de protecció

Carles de Rosselló i Peralta

Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC-UB)

L'any 2011 va ser un any important per a la presència de la llengua catalana en el Senat. Gràcies a la suma del vot de tots els senadors, tret dels del Partit Popular i la Unió del Poble Navarrès, ja era possible que a la cambra de representació territorial —tal com la defineix la Constitució— s'utilitzessin altres llengües a banda del castellà. Això no obstant, l'obertura cap a les llengües cooficials no era absoluta ja que l'ús continuava restringit, per exemple, a les sessions de control al Govern. Per contra, l'ús de les llengües cooficials al Congrés va ser rebutjat amb el vot en contra del PP i el dels socialistes, tant del PSOE com del PSC.

En l'àmbit autonòmic, i més concretament centrant-nos en Catalunya, la regulació lingüística duta a terme des del govern català va optar per rebaixar el grau de confrontació política que s'havia generat en els anys precedents. L'any 2011 va ser més un any per desenvolupar iniciatives ja existents —com ara el Codi de consum de Catalunya o la Llei del cinema—, que per impulsar-ne de noves. Precisament, pel que fa a aquesta darrera llei, el conseller Mascarell anunciava que el restabliment de relacions amb exhibidors i distribuïdors permetria, l'any 2012, que el nombre de còpies en català arribessin a 625. A finals d'any i en el marc d'una conferència, el mateix Mascarell proposava fixar una quinzena d'agendes sectorials per impulsar-hi l'ús de la llengua. D'altra banda, un informe del Departament de Justícia constata les dificultats que tenia el català per fer-se un lloc en l'àmbit jurídic: l'any 2010 només el 17% de les sentències havien estat redactades en català.

Pel que a la resta de territoris de llengua catalana de l'Estat espanyol, les victòries electorals que aconseguia el Partit Popular en cada una d'aquestes autonomies obria un panorama de clara involució per a l'extensió del coneixement i de l'ús del català. L'executiu presidit per Francisco Camps al País Valencià no tan sols tancava el senyal per rebre TV3, sinó que imposava una multa de 600.000 euros a Acció Cultural del País Valencià, la principal associació que n'avalua la recepció. En l'àmbit de l'ensenyament, presentava una proposta de decret per regular el plurilingüisme que representaria la liquidació de les línies educatives en català. El canvi de president de la Generalitat Valenciana arran d'un presumpte cas de corrupció va fer que el nou govern, presidit per Alberto Fabra, s'avingués a revisar els aspectes més polèmics de l'esborrany del decret. A les Illes Balears, la política lingüística desplegada per José Ramón Bauzá apuntava contra l'arquitectura institucional construïda al voltant de la llengua: a l'eliminació de la Direcció General de Política Lingüística, s'hi sumava la del Consorci per al Foment de la Llengua Catalana, la introducció del castellà a IB3 a través de les

pel·lícules o la bilingüïtzació d'alguns topònims. Capítol a part mereix la proposta de reforma de la Llei de funció pública, ja que en cas d'aprovar-se comportaria que el català passés de requisit a mèrit a l'Administració de la Comunitat. Finalment, a la Franja, l'executiu de la popular Luisa Fernanda Rudi arribava al govern disposada a reformular la Llei de llengües —aprovada per l'anterior govern socialista— per eliminar qualsevol menció del català com a llengua pròpia d'Aragó. En aquesta mateixa línia, el Govern aragonès liquidava el programa Jesús Moncada, vigent des del 2000.

En l'àmbit de la projecció exterior de la llengua, el català continuava exclòs de l'Eurocambra i d'altres àmbits europeus, com ara el Defensor del Poble o els documents legals del Tribunal de Luxemburg; d'altra banda, però, es va aconseguir mantenir els traductors i els intèrprets de català i que la ciutadania es pogués adreçar en aquest idioma als organismes europeus. Per la seva banda, durant l'any 2011 va entrar en vigor el Reglament d'informació alimentària que estipulava que les etiquetes dels productes havien d'estar en una o més de les llengües oficials de la UE. Això a la pràctica implicava que l'etiquetatge de productes només en català restés subjecte a la voluntat del Govern espanyol. Pel que fa al nombre d'inscripcions en cursos de català organitzats per l'Institut Ramon Llull, l'any 2010 es van situar en 1.252, xifra que duplicava les de l'any 2003.

En l'apartat socioeconòmic i sanitari de l'Informe, destaquem que Catalunya encapçalava la major activitat pel que fa a iniciatives i estudis per impulsar la llengua. Des d'aquest punt de vista, l'estudi "Elan.cat" revelava que en els principals territoris catalanòfons el català era una llengua molt utilitzada en les relacions comercials, especialment en el Principat. I encara en aquesta línia, les conclusions del segon Congrés de Serveis Lingüístics de Territoris de Parla Catalana menaven cap a la necessitat de les empreses d'adaptar-se a l'ecosistema lingüístic del seu entorn. En aquest apartat també cal destacar el volum de cursos i actuacions desplegats pel Consorci per a la Normalització Lingüística al llarg de Catalunya. Finalment, i vinculat a l'etiquetatge, un estudi de la Plataforma per la Llengua apuntava que, malgrat el Codi de consum de Catalunya, el català encara no era present en la gran majoria de marques més venudes.

6 Conclusions

Miquel Àngel Pradilla

Xarxa CRUSCAT – IEC

Com és preceptiu, hem d'advertir el lector que les reflexions que segueixen se circumscriuen a l'any 2011. La presentació de l'informe a la darrerria de 2012 fa que determinades qüestions aquí plantejades ja hagin estat superades per un context sociopolític en evolució constant. Tanmateix, aquest decalatge temporal és un peatge que hem d'assumir en benefici d'una anàlisi rigorosa de l'important deversall de dades que s'han hagut de processar.

La crisi econòmica, tal com s'ha vist en els darrers informes (2008-2009 i 2010), sembla que l'any 2011 encara no ha tocat fons. I si bé el PIB presenta una situació d'estabilitat, l'atur colpeja la societat amb taxes que superen el 25% al País Valencià i a les Illes Balears i el 20% a Catalunya. Paral·lelament a l'estroncament dels fluxos migratoris — amb índexs negatius del saldo migratori a Catalunya i, sobretot, a Andorra—, l'escàs augment del creixement natural consolida l'estabilització d'una població que només ha crescut un 0,2% i que se situa al votant dels 13,6 milions de residents.

L'actualització de les dades demolingüístiques ens aporta alguna bona notícia. Si en l'informe 2010 ja fou molt celebrat l'increment, entre els anys 2003/2004 i 2008/2010, de mig milió de persones que declaraven saber parlar la llengua catalana, per a l'avinentsa que ens ocupa l'augment és de 254.000 nous parlants. Més enllà de les xifres adduïdes, subjectes a fluctuacions metodològiques de difícil control, sens dubte s'està consolidant amb força una tendència que té especial rellevància a Catalunya, zona que n'aporta el 60%. Així, en nombres absoluts, a l'àmbit lingüístic de la llengua catalana hi hauria 9.856.000 catalanoparlants (70,7% de la població resident), 12.728.000 de catalanoentenents (91,3%) i, per primer cop, el nombre de gent que declara saber escriure la llengua, 7.005.000, supera la meitat de la població resident (50,3%). Tanmateix, aquestes dades no haurien d'amagar uns percentatges d'incompetència que, en determinats territoris, són altament preocupants. Per exemple, en relació amb l'habilitat de parlar la llengua, el llarg camí que resta per recórrer queda patent en les proporcions de població que manifesta no saber-la parlar: una cinquena part a Catalunya (19,1%), més d'una quarta part a les Balears (28,5%) i quatre de cada deu persones al País Valencià (40,5%).

Val a dir que l'anàlisi territorial de les dades a l'abast aporta una informació molt més matisada. Tal com ja insistíem l'any 2010, el contrast entre la zona interior i la costanera és determinant en la caracterització de les diferents competències. Així, l'anàlisi comparativa d'aquestes dades a la mateixa Catalunya, per exemple, ens defineix una zona interior amb unes competències oral i escrita força elevades a la vora de comarques com el Baix Llobregat que, tot i tractar-se de la comarca que ha

mostrat uns increments competencials més importants des de l'any 1986, encara acull bosses importants de població que declara no saber parlar la llengua catalana. Tal com passa a les regions de València i Alacant i a les illes Pitiüses. En un context demolingüístic extraordinàriament heterogeni, aquests darrers territoris fan encendre tots els llums d'alarma i enterboleixen les valoracions que descansen en les dades positives d'altres zones de la llengua.

Una dada certament interessant ens la proveeix la quantificació de la població que la té com a llengua inicial, 4,4 milions de persones, això és, un terç de la població. Sembla clar que, amb proporcions territorials diferents, la llengua catalana ha anat consolidant una forta minorització en el seu ecosistema històric. El contrast entre les dades de la llengua inicial i les de la llengua d'identificació a cada territori ens aporta un informació determinant a l'hora de mesurar la capacitat d'atracció o de retracció de la llengua. Si deixem de banda els dos territoris amb una dinàmica més negativa, la Catalunya del Nord i l'Alguer, a la resta de territoris s'ha diagnosticat una tendència a l'estabilitat (la Franja) o una tendència positiva en graus diversos (Andorra, Catalunya, Balears i País Valencià). D'altra banda, a partir de les dades del Baròmetre de la Comunicació de l'any 2011, a Catalunya es constata que quasi un 10% de la població de llengua inicial castellana té el català com a llengua d'identificació, mentre que només un 2,2% dels qui tenen el català com a llengua inicial han adoptat el castellà com a llengua d'identificació. Les variables que s'han mostrat més sensibles a l'avenç de la llengua catalana són el nivell d'estudis, l'origen geogràfic familiar i el sentiment nacional. Així, els segments socials de llengua primera castellana més proclius a adoptar el català com a llengua d'identificació són els nascuts en l'àmbit lingüístic català fills de nats fora, els que tenen un nivell més alt d'estudis i els que manifesten que se senten més catalans que espanyols. Sens dubte, l'intercanvi de persones entre els dos grans grups lingüístics estableix una dinàmica clarament favorable a la llengua catalana. Tanmateix, la reculada del castellà queda atenuada per la important capacitat d'atracció, un 19,8%, que aquesta llengua mostra entre els parlants inicials d'altres llengües arribades amb la immigració.

Tot plegat fa que en el trànsit entre la llengua inicial i la llengua d'identificació, la diferència entre els grups catalanoparlant i castellanoparlant, tot i que encara és substancial, cada cop sigui menor. Així, els 15,7 punts de diferència favorables a la llengua castellana en l'àmbit de la llengua inicial es redueixen a gairebé la meitat, 8,2 punts, quan s'avalua la llengua d'identificació. Val a dir, però, que aquesta valoració s'ha fet a partir de les dades d'un protocol metodològic, el del Baròmetre de la Comunicació, que no preveu una resposta dual. En aquest sentit, les informacions que ens arriben de l'anàlisi longitudinal de les dades de l'Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya (1985-2006) ens semblen molt oportunes. Així les dades referides a la Regió Metropolitana de Barcelona mostren clarament com tant el castellà com el català perden efectius com a llengua d'identificació (-5,4 i -3,7 punts,

respectivament). Correlativament a la davallada dels dos grans grups lingüístics, el grup que s'identifica amb altres llengües ha augmentat +3,6 punts. I, sobretot, el sector que avança amb més força és el que manifesta una identificació simultània català-castellà amb un creixement de +5,4 punts. Aquest augment s'observa especialment a la Primera Corona, a costa de la població que s'identifica amb el castellà, i en els grups de població més jove de tota la Regió Metropolitana. La futura anàlisi de les dades més recents serà determinant a l'hora de corroborar la consolidació d'una tendència que ofereix una dinàmica interpretativa de gran interès.

En el cas valencià, la mala notícia ens arriba amb la constatació que aquesta tendència (lleugerament) positiva (22,6% de llengua inicial i 25,8% de llengua d'identificació) es dona en un col·lectiu de llengua primera que ha patit una retracció històrica d'una gran envergadura. D'aquesta manera, l'aturada contemporània de la interrupció de la transmissió lingüística intergeneracional no ha d'amagar la presència d'un procés de substitució lingüística que ja s'inicia el segle XVI i que s'accelera sobre manera en entrar a la segona meitat del segle XX, quan conflueixen, d'una banda, el discurs dominant que sentenciava que només eren dipositaris del valencià aquells que no havien tingut l'oportunitat d'abandonar-lo i, de l'altra, unes onades migratòries, fonamentalment castellanoparlants, que en no trobar un entorn comunicatiu que els facilités la integració lingüística minoritzaran el col·lectiu autòcton que encara mantenia la llengua. Dit això, és lícit pensar que, si en el seu moment l'escola va ser un factor de castellanització de primer ordre, actualment, si es generalitzen les línies en valencià (que actualment no arriben a escolaritzar un 30% de l'alumnat de l'ensenyament no universitari), el seu comportament podria ser invers. Diversos treballs testimonien situacions de revernacularització que donen arguments per a l'esperança. Tanmateix, si no canvien sensiblement els horitzons lingüístics de les elits al poder al País Valencià, la recuperació de la llengua difícilment podrà arribar a bon port.

El context sociopolític és determinant a l'hora d'avaluar la dinàmica sociolingüística dels diferents territoris de la comunitat lingüística catalana. Com és sabut, la intervenció sobre la llengua des de la política i la planificació lingüística esdevé un factor crucial a l'hora de definir l'horitzó sociolingüístic. Així, en situacions de contacte de llengües els lideratges institucionals, això és, l'acció *de dalt a baix* exerceix un paper preeminent en la gestió de la conflictivitat que hi sol anar associada. Tanmateix, l'acció *de baix a dalt*, des de la societat civil, també pot arribar a tenir un paper rellevant, tant si esdevé un element de suport a la política lingüística institucional, com si s'hi oposa frontalment.

L'heterogeneïtat territorial i, per tant, sociopolítica, de l'àmbit lingüístic catalanòfon ens ofereix una imatge calidoscòpica, d'extraordinària complexitat interpretativa. Així, les disputes sobre la funcionalitat comunicativa de les llengües en litigi ens mostren plantejaments ben diversos, que poden arribar a ser divergents. En aquest sentit, el període analitzat és presidit per canvis substancials en la gestió del poder estatal i

territorial. Canvis que, majoritàriament, suposen el trencament d'una dinàmica política favorable a la normalització de la llengua catalana.

A Catalunya, l'arribada al poder autonòmic de Convergència i Unió el 28 de novembre de 2010, tot i anar acompanyada de la fi del govern tripartit, va garantir la continuïtat en allò essencial d'una política institucional que des de l'adveniment de la democràcia havia maldat per retornar al català el paper que li pertocava com a llengua pròpia.

A la resta de territoris de l'Estat espanyol amb presència de la llengua catalana, les eleccions autonòmiques de 22 de maig de 2011 van atorgar el poder al Partit Popular, que el mantindria al País Valencià i el recuperaria a les Illes Balears i a la Comunitat Aragonesa. Sens dubte, la nova conjuntura política definida per les conteses electorals esmentades no és el millor dels escenaris per a la millora de la llengua catalana en el seu ecosistema històric. La involució apuntada clou amb la majoria absoluta obtinguda el 20 de novembre de 2011 pel Partit Popular en les eleccions estatals. I amb l'accés al poder del partit conservador, comença a definir-se l'aposta per un model educatiu trilingüe a les comunitats amb llengua pròpia, amb una potenciació de l'espanyol com a llengua comuna i de relació internacional. Aquesta contesa electoral, d'altra banda, ha propiciat un entorn polític gens favorable a impulsar reformes legislatives que pal·liïn la trencadissa ocasionada en matèria lingüística per la Sentència del Tribunal Constitucional sobre l'EAC.

Allò que atorga a l'acció política *des de dalt*, des de l'Administració, un avantatge substancial en relació amb l'acció impulsada per la societat civil és el control legislatiu. En aquest sentit, l'any 2011 insinua l'inici d'una nova etapa per al dret lingüístic, ja que la jurisprudència que dicti el Tribunal Constitucional, a partir dels conflictes interpretatius que planteja la sentència esmentada, definirà unes regles del joc diferents i, previsiblement, més restrictives que les que preveia l'EAC. Una mostra feaent d'aquest nou tarannà legislador la tenim en la interlocutòria del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 28 de juliol de 2011 en què s'establí un termini màxim de dos mesos perquè la Generalitat de Catalunya adaptés la vehicularitat de la llengua castellana al model lingüístic català vigent. Caldrà estar atents a l'evolució del qüestionament legislatiu del model de conjunció lingüística escolar.

L'accés del Partit Popular al Govern aragonès l'any 2011 va posar damunt la taula la derogació de la Llei de llengües i la paralització de la creació de l'Acadèmia aragonesa del català. Mentrestant, l'activitat (contra) planificadora del nou Govern balear, també en mans del PP, va ser molt intensa, no en va la qüestió lingüística va ser molt present en el debat electoral. Com a accions emblemàtiques del canvi de rumb adoptat, d'una banda, destacarem la supressió de la Direcció General de Política Lingüística i del Consorci per al Foment de la Llengua Catalana i, de l'altra, l'avantprojecte de modificació de la Llei 3/2007 de març de la funció pública, que pretén suprimir el requisit de conèixer la llengua catalana per a l'accés a la funció pública. Tot plegat amb una altra mesura a l'horitzó, no menys important: la creació d'un nou model educatiu

“plurilingüe”, que descansaria en la tria dels pares de la primera de les llengües vehiculars per a l’educació dels seus fills. Sens dubte, un conjunt de torpedes en plena línia de flotació d’una política lingüística destinada a rehabilitar la presència pública de la llengua catalana, que l’any 2011 commemorava els seus vint-i-cinc anys. I, finalment, al País Valencià la pràcticament nul·la activitat legislativa i administrativa en relació amb la llengua rutinitza una política de no-intervenció altament perjudicial per a la llengua catalana. Una política que allà on ha pres cos ha estat únicament en l’hostilitat manifesta cap a l’assoliment d’un espai comunicatiu català. Sens dubte, l’estroncament de les emissions de TV3 el 17 de febrer en el territori valencià ha estat una de les grans notícies negatives per a la llengua.

Quant a la legislació lingüística en l’àmbit estatal, l’agenda del multilingüisme mostra pocs apuntaments. En l’apartat positiu, malgrat l’impacte escàs(íssim) en l’activitat quotidiana, voldríem destacar la Reforma del Reglament del Senat, que garanteix una presència reglada de les llengües oficials diferents del castellà. En el negatiu, el rebuig de la proposició de reforma del Reglament del Congrés dels Diputats, que consolida el monolingüisme a les Corts Generals. Mentrestant, en l’àmbit de la judicatura el català continua sent un mèrit preferent en la provisió de les places autonòmiques, però no un requisit. La feblesa de la llengua catalana en el món de la justícia, malgrat algunes iniciatives públiques i privades lloables, continua sent un dels forats negres de la normalització lingüística.

A la Unió Europea l’estatus de la llengua catalana no ha millorat. Ans al contrari, amb l’aprovació per part del Parlament Europeu del Reglament d’informació alimentària, l’etiquetatge exclusiu en català pot veure’s seriosament amenaçat ja que la nova normativa preveu que sempre hi haurà de figurar almenys un idioma oficial.

La dinàmica planificadora *de baix a dalt* mostra una activitat força important l’any 2011. En aquest període el protagonisme l’han (quasi) monopolitzat els sectors socials favorables a la normalització lingüística de la llengua catalana. A Catalunya, Òmnium Cultural, amb organitzacions com Plataforma per la Llengua i Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia, lidera la resposta ciutadana a l’activitat legislativa propiciada per la Sentència del Tribunal Constitucional contra les prerrogatives lingüístiques de l’EAC. Al País Valencià, Acció Cultural del País Valencià, de la mà d’entitats com Escola Valenciana o el Sindicat de Treballadors de l’Ensenyament del País Valencià, continuen denunciant la política lingüística institucional. Contràriament, a les Illes Balears i a la Comunitat Aragonesa el canvi de lideratge autonòmic ha modificat la direccionalitat i el patrocini de l’acció des de baix. A causa de la rellevància de les mesures anunciades pel nou Govern balear, a les Illes Acció Cultural Balear ha dirigit un fort moviment de protesta que, paral·lelament a l’activitat duta a terme pels sectors contraris a la normalització lingüística la legislatura anterior, situa la gestió lingüística en un àmbit de disputa sociopolítica crònica molt transcendent.

En les línies precedents ja s'ha vist com l'àmbit educatiu esdevé un dels focus que genera més conflictivitat social. Un plantejament solvent i una gestió adequada són absolutament vitals a l'hora de crear nous usuaris per a la llengua i potenciar actituds i comportaments favorables al seu ús. La manca de consens a l'hora de definir l'horitzó de funcionalitat comunicativa desitjat garanteix, doncs, un debat permanent. En aquest sentit, l'any 2011 inicia un període on el partit que governa a l'Estat espanyol i a bona part de les circumscripcions autonòmiques amb presència de la llengua catalana impulsa models educatius pretesament equitatius i multilingües. I paral·lelament, tal com s'ha vist a Catalunya, judicialitza el model de conjunció lingüística, on la llengua catalana esdevé la llengua preferent de la vehicularitat educativa. En aquest sentit, tot i que de moment el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya ha aconseguit mantenir intacte el sistema vigent, ens convé no perdre de vista la pressió creixent que s'està exercint des de determinats sectors, i que a hores d'ara es concreta en les sol·licituds de 350 famílies (800 alumnes) de modificació del règim lingüístic del sistema educatiu de Catalunya.

En les línies precedents, ja s'ha posat èmfasi en el canvi d'expectatives que ha suscitat en matèria lingüística l'accés al poder del Partit Popular, tant a la Comunitat Aragonesa com a les Illes Balears. Al País Valencià, que se singularitza pel manteniment d'un model amb línies diferents segons la vehicularitat majoritària del català o del castellà, per primer cop en el curs 2011-2012 el nombre d'alumnes escolaritzats en valencià disminueix (infantil, primària i secundària de centres públics i privats: 28,42%). Aquest decrement contrasta amb una demanda creixent, que cada cop troba més dificultats per poder exercir el dret a matricular-se en programes amb predomini del valencià. Alhora, l'esmentada xifra global amaga el fet que l'ensenyament secundari en valencià abraça només un 20,55% de l'alumnat. Si al que s'ha dit afegim que les universitats valencianes el curs 2010-2011 només van impartir un 11,1% de crèdits en valencià, constatarem que la llengua catalana va perdent visibilitat a mesura que augmenta la formació de l'alumnat. Val a dir que fins i tot el síndic de greuges ha instat les universitats valencianes, excepte la Universitat Jaume I, a augmentar progressivament el nombre de classes impartides en valencià.

A la Catalunya del Nord i a l'Alguer, tot partint d'una situació molt precària en relació amb la presència del català a l'ensenyament, l'estancament de l'estatus vigent no ens permet albirar un futur de normalitat per a la llengua. A Andorra, en canvi, la tendència a l'alça de l'alumnat format pel sistema educatiu andorrà, amb un 39,31%, ens proporciona una notícia esperançadora.

Quant al conjunt de l'oferta i del consum mediàtic i de productes culturals, es manté la forta minorització de la llengua catalana ja descrita ens els informes de 2008-2009 i 2010. Això sí, és important matisar-ne la intensitat d'acord amb els sectors i els territoris. Territorialment, tal com es va veure en l'informe de 2010, Andorra i Catalunya presenten una dinàmica sensiblement diferent a la resta de territoris, on

l'esmentada oferta és força baixa o, fins i tot, testimonial. En l'apartat de la premsa diària de pagament, a Catalunya ens arriba una molt bona notícia, ja que, amb l'aparició del diari *Ara* a finals de l'any 2010 i la sortida al mercat de l'edició catalana de *La Vanguardia*, el percentatge d'exemplars difosos ha passat del 17,2% al 30,5%. Val a dir, però, que si en el recompte afegim els diaris gratuïts, el percentatge baixa al 21%. D'altra banda, també podem fer un balanç positiu respecte a les revistes en català, que han augmentat sensiblement en capçaleres (44,6%) i lectors agregats (26,6%).

En relació amb la presència del català a la ràdio a Catalunya, es consolida la tendència apuntada a l'informe de 2010 i mostra un percentatge del 57,8%. Sens dubte, una magnífica dada. La televisió, a Catalunya, també presenta unes bones xifres de quota de pantalla. Malauradament, a les Illes Balears i al País Valencià el consum mediàtic en català passa per mals moments. A les Illes, el tancament d'Ona Mallorca i de Televisió de Mallorca aprima encara més una oferta que ja era exigua. Al País Valencià, l'apagada del senyal de TV3 minoritza extraordinàriament la presència de la llengua catalana en el segment televisiu.

En els àmbits del cinema i de la música en català, el lleuger augment de les xifres de consum no ha d'amagar l'extraordinària precarietat amb què es mou la llengua catalana en aquests sectors. Quant al cinema, caldrà estar atents a l'impacte que tindrà l'any 2012 l'acord de la Generalitat de Catalunya amb les *majors*. I, finalment, les dades més favorables ens arriben del món de la xarxa, on el català avança de manera sostinguda i es troba clarament en una situació de privilegi, per davant de llengües amb molta més demografia.

Clourem aquestes conclusions tot referint-nos a l'estat de (des) cohesió de la comunitat (socio) lingüística catalana. Com és sabut, la fragmentació administrativa i, sobretot, els capteniments autistes dels governants de bona part dels territoris catalanòfons obstaculitzen l'aprofitament de les sinergies que una llengua i una cultura com la catalana, de tipus mitjà, necessiten per exercir aquesta condició. A propòsit d'això, ens agradaria destacar que, amb la consolidació de l'Institut Ramon Llull i la Fundació Llull, la promoció exterior de la llengua catalana va per bon camí. Actualment, l'IRL coordina una xarxa de 160 universitats que acullen estudis catalans arreu del món, amb més de 7.000 alumnes.

D'altra banda, les relacions interterritorials vinculades a qüestions lingüístiques i culturals han experimentat un alentiment preocupant. Així, a les autonomies comandades pel Partit Popular des del maig de 2011 ja s'han pres mesures que anuncien un futur complicat per als plantejaments unionistes. Al País Valencià, la dinàmica individuadora ha trobat un àmbit d'actuació òptim en la supressió de les emissions de TV3 en aquest territori. A més, la crisi econòmica no ajuda a mantenir ni

incrementar la col·laboració amb els territoris que més ho necessiten, la Catalunya del Nord i l'Alguer. A propòsit del que s'ha dit, no ens podem estar d'encoratjar l'actual Govern català a donar continuïtat a la política d'establiment i consolidació de l'anhelat espai comunicacional català.